

Mitropolitul Antonie de Suroj

Lumina Care strălucea în întuneric

Ultimele cuvântări

Traducere din limba engleză

IOAN-LUCIAN RADU

Carte tipărită cu binecuvântarea

Înaltpreasfințitului

TEOFAN

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura DOXOLOGIA

2017

Ultima serie de cuvântări ținute de Mitropolitul Antonie în Londra, între 2001-2002. Aceste cuvântări pot fi văzute ca testamentul său duhovnicesc. În ele, el dă mărturie, prin propria experiență, pentru cât de important este ca omul să stea cu credință și sinceritate în fața lui Dumnezeu, fără să ne ascundem în spatele percepției limitate pe care noi o avem față de El, față de lume și față de noi înșine.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	7
Certitudine și îndoială	9
Martori ai vieții veșnice	21
Rugăciunile sfinților	33
Dragostea lui Dumnezeu	45
Metaistoria	57
Lumea creată (creația)	67
Căi către Dumnezeu	81
Dumnezeu vine în ajutor	93
Chipul și asemănarea	103
În amurgul istoriei	111
Lumină în întuneric	123
Legea scrisă în inimă	135
Viața credinței	147
Certitudinea care nu poate fi luată de la noi	159

Prefață

Mitropolitul Antonie de Suroj a fost unul dintre misionarii creștini extraordinari ai secolului al XX-lea. Cât timp a fost episcop al Bisericii Ortodoxe Ruse din Marea Britanie, prin predicile și cuvântările sale, prin emisiunile de la radio și TV, le-a insuflat ascultătorilor viziunea sa despre Hristos cel înviat și despre adevărul Evangheliilor într-o lume tristă și dezbinată.

Ar trebui să credem în persoana umană cu o credință la fel de tare ca credința în Dumnezeu – în mod categoric, hotărât, vehement – și ar trebui să începem să învățăm să vedem clar în persoana umană chipul lui Dumnezeu, un templu pe care suntem chemați să-l aducem înapoi la viață și întru slavă.

Acest volum conține ultima serie de cuvântări ținute de Mitropolitul Antonie în parohia sa din Londra, între 2001-2002. El se adresa propriei turme, adunată și hrănită de el timp de jumătate de secol, ceea ce explică stilul spontan și deschis, încrederea și înțelegerea reciprocă ce caracterizau aceste întâlniri.

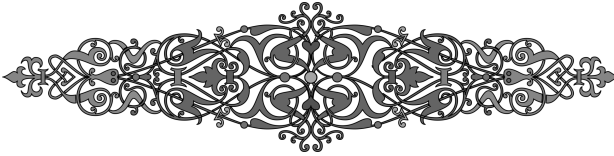
Cuvântările pot fi văzute ca testamentul duhovnicesc al Mitropolitului Antonie. El dă mărturie, prin propria experiență, despre faptul că este important ca omul

să stea cu credință și sinceritate în fața lui Dumnezeu, fără să ne ascundem în spatele percepției limitate pe care noi o avem față de El, față de lume și față de noi înșine.

Aceste cuvântări se disting printr-o foarte mare profunzime, concizie și claritate de exprimare. Atunci când le-au cules de pe înregistrări, editorii au fost atenți să păstreze atât stilul, cât și mesajul original. Astfel, au fost făcute foarte puține intervenții în text. Cititorul va observa că repetițiile, inevitabile în cadrul unor cuvântări ținute pe parcursul a nouă luni, nu sunt întâmplătoare, ci adesea chiar necesare.

Peter Scorer

Certitudine și îndoială

În această serie de cuvântări vreau să vă spun lucruri care s-au adunat în mintea și în inima mea de-a lungul anilor, dar nu știu dacă voi putea să fac acest lucru cum trebuie. Voi face tot ce-mi stă în putință ca să vi le spun, iar pe voi vă rog să faceți tot ce vă stă în putință ca să auziți, dincolo de cuvinte, în inima și în experiența voastră de viață, ce voi fi vrut să spun.

Acum câțiva ani, am fost invitat la BBC să vorbesc despre credință, iar când mi-am terminat cuvântul, persoana responsabilă de emisiune mi-a zis: „Părinte Antonie, nu te voi mai invita niciodată în emisiunile noastre religioase”. Am întrebat: „A fost prelegerea mea atât de proastă?”. El a spus: „Nu, nu este vorba despre aceasta, însă noi nu avem niciuna dintre certitudinile dumneavoastră. Noi ne dorim neîncredere și îndoială”.

Și cred că suntem într-un moment când oamenii, nu doar de la BBC, nu doar cei fără credință, ci și cei

care au credință – oamenii religioși, care gândesc filosofic, sau oameni care cred în viață, în adevăr, în om – sunt zdruncinați de ceea ce se întâmplă. Nu vorbesc doar despre teroarea care a cuprins America¹ și s-a răspândit în întreaga lume. Vorbesc despre împruținarea treptată a credinței, despre scăderea treptată a numărului oamenilor care doresc să vină în Biserică și despre o creștere a numărului celor din Biserică și din afara ei care pun întrebări foarte profunde, căutând răspunsuri privitoare la propria lor credință și la credința pe care au moștenit-o. Cum poate cineva crede în om? Cum poate cineva crede în toate acele lucruri pe care ar trebui să le mărturisim despre Dumnezeu? Ce este credința? Și trăim un moment de răscruce, pe care eu cred că este foarte important să-l înfruntăm, pentru că întreaga lume se confruntă cu el. Ce este credința? Ce este neîncrederea? Ce este îndoiala? Poate să fie cineva un credincios sincer și onest și să pună la îndoială anumite lucruri? Poate cineva să pretindă că crede în Dumnezeu și să zică: „Nu Te înțeleg”? Aceasta a spus-o Iov acum multe secole – nu chiar cu aceleași cuvinte, dar, izbindu-se de problemele vieții, L-a întrebat pe Dumnezeu.

Aceeași întrebare a fost pusă acum nu mult timp de către Starețul Siluan², care s-a luptat paisprezece ani să dărâme zidul despărțitor dintre el și Dumnezeu, iar la final, la capătul puterilor lui, când nu-și mai găsea calea, a zis: „Doamne, Tu nu poți fi înduplecat”. Iar în acel

¹ Pe 11 septembrie 2001, mai mult de 3000 de oameni au fost omorâți în atacurile teroriste din Statele Unite ale Americii.

² Sfântul Siluan Athonitul (1866-1938).

moment, așa cum spune într-una dintre scrisorile sale, ceva s-a rupt în el, o ultimă împotrivire, o ultimă speranță umană, și a devenit conștient de prezența lui Hristos. Hristos Se afla lângă el. Și spune că a văzut în ochii lui Hristos, pe chipul Său, o asemenea iubire, duioșie și milă, încât nu le-ar putea uita. Și a continuat să trăiască cu această simțire a lui Hristos, devenind nedespărțit de El chiar și în acele momente când Hristos nu Se făcea simțit fizic.

De aceea, vreau să insist asupra faptului că, atunci când apare neîncrederea, când apare ezitarea, când începem să punem la îndoială ceea ce părea simplu și clar în alte momente, nu facem un păcat. Chiar așa spune că este dreptul vostru; ba și mai mult, este datoria voastră. Un drept și o datorie pentru că suntem chemați de Dumnezeu ca să fim prietenii Lui. „De acum nu vă mai zic slugi, că sluga nu știe ce face stăpânul său, ci v-am numit pe voi prieteni, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute” (Ioan 15, 15). Acestea sunt cuvintele Sale din Evanghelie. El vrea ca noi să înțelegem, însă nu pretinde ca această înțelegere să fie desăvârșită în orice moment al vieții noastre. Și este mult mai important pentru noi să înțelegem că orice pas pe care îl facem în credința noastră poate fi desăvârșit în privința măsurii la care a ajuns maturitatea noastră duhovnicească, însă el este incomplet, nedesăvârșit atunci când privim ziua de ieri cu experiența de azi sau când, la finalul vieții, privim la calea pe care am mers.

Așa vrea să insist asupra acestei chestiuni a îndoielii, a neîncrederii și a întrebărilor. Fac o distincție artificială

între a pune la îndoială și a pune o întrebare*, deoarece putem pune o întrebare foarte simplă, cu disponibilitatea de a primi și accepta un răspuns, sau putem pune la îndoială un lucru pe motiv că răspunsul pe care l-am avut până acum nu ne mai mulțumește. Și acest lucru este foarte important. Trebuie să fim cinstiți cu Dumnezeu și cu noi înșine. Dumnezeu nu vrea să fie înconjurat de oameni creduli, ci de oameni care Îl cunosc îndeajuns cât să aibă încredere în El, în vremuri care le depășesc limitele cunoașterii lor.

De unde vine credința? Ce este credința? Credința poate fi înțeleasă în multe feluri. Pe de o parte, credința este certitudine. Când sfinții vorbeau despre credința lor în Dumnezeu, vorbeau despre certitudinea lor interioară legată de Dumnezeu pe Care L-au întâlnit în adâncimea sufletului lor. Dar credința are și alte aspecte: credința înseamnă credincioșie, fidelitate. Ceea ce am descoperit despre Dumnezeu și despre noi, relația care s-a creat între noi și Dumnezeu la un moment dat, dacă ea este adevărată, dacă noi credem că ea este adevărată, trebuie să se dezvolte în același fel în care, atunci când ne împrietinim cu o persoană, avem bucuria prieteniei cu ea, dar, în același timp, trebuie să ne dovedim vrednici de acea prietenie. Practic, este vorba despre a fi vrednic de prietenia care este oferită fără ezitare, cu generozitate, iar uneori, cu un preț. În relațiile noastre umane, acest lucru se întâmplă de multe ori: ne facem prieteni și apoi dovedim că nu putem să ne ridicăm la înălțimea prieteniei care

* În limba engleză, termenii folosiți fac parte din aceeași familie lexicală, de unde și nevoia de a face o distincție între ei: „questioning” și „asking questions” – n.tr.

ni s-a oferit ca un dar de mare preț. Dar prietenul nostru nu ne întoarce spatele, el rabdă, rămâne credincios, chiar dacă uneori șovăim, chiar dacă din când în când alte prietenii ne atrag mai mult decât prietenia prețioasă pe care am câștigat-o cândva. Aceasta se întâmplă mai ales în relația dintre soț și soție, dintre părinți și copii.

Credința, așadar, este certitudinea sau încredințarea celor nevăzute³, căci o relație, o întâlnire ce are lor în adâncul sufletelor noastre nu poate fi exprimată în cuvinte, ea este o experiență. Dacă ne întrebăm care este natura credinței, aș vrea să fac referire la un pasaj din Sfântul Macarie Egipteanul. Într-una dintre scrierile sale, el se întreabă: „De unde începe credința? Credința nu este identică cu experiența care îi dă naștere. Putem trăi un moment de comuniune cu Dumnezeu sau cu altă persoană, apoi această experiență poate să se stingă. Ce ne rămâne de făcut?”. Și dă un exemplu pe care îl consider minunat și foarte grăitor. El zice: „Să presupunem că, într-o noapte, mergi cu barca pe râu. Noaptea este întunecată, cerul este plin de stele, liniștea te pătrunde cu desăvârșire, iar valurile te poartă în același timp, ca o mamă care își ține copilul, legănându-te. Simți o atât de adâncă comuniune cu ceea ce vezi, cu tăcerea, cu frumusețea, și te simți purtat de valuri ca și cum ai fi purtat în brațele mamei tale. Și apoi mica ta barcă se oprește pe nisip și tu simți încă mișcarea apelor în trupul tău, deși nu te mai miști. Ai certitudinea că ceea ce ai simțit adineaori este adevărat și atunci când mergi pe pământ mai târziu ai siguranța acestui sentiment și a acestei experiențe:

³ Vezi Evr 11, 1.

a acestei experiențe a nopții minunate, a cerului plin de stele și ești sigur că ai simțit aceasta pentru că, într-un fel, a trăit în tine”. Am făcut un discurs lung dintr-un citat relativ scurt al Sfântului Macarie Egipteanul. Să mă iertați pentru aceasta.

La fel este și cu experiența noastră cu Dumnezeu. Există momente, și voi reveni la aceasta, când simțim prezența lui Dumnezeu cumva direct sau prin comuniunea cu ceilalți. Iar apoi rămânem singuri, dar nu singuri de tot, căci această experiență continuă să existe în sufletele noastre. Nu doar că ne-o amintim, ci aproape că o simțim. Există momente când această experiență este clară și puternică, și nu este îndoială, și este bucurie. Există momente când ea se stinge deodată sau dispare. Pentru a vă exemplifica acest lucru, aș dori să vă relatez o poveste pentru copii. Un copil îi spune mamei sale: „Mamă, cum se face că uneori simt că Dumnezeu este aici, atât de aproape și sunt atât de bucuros de prezența Lui, dar apoi dispare? De ce pleacă? Cum pot să-L gădesc?”. Iar mama spune: „Uite, noi ne-am jucat de-a v-ați ascunselea. Tu închizi ochii, eu mă ascund în tufiș sau după copac și strig «gata!». Tu deschizi ochii, te uiți în jur și începi să te întrebi: «De unde a venit sunetul?» Și mergi în acea direcție. Uneori mă găsești imediat și te arunci în brațele mele și ești tare fericit, și râdem împreună, și ne îmbrățișăm. Dar alteori începi să mă cauți și nu mă poți găsi. Și, pentru un moment, te gândești: «Dacă mama a plecat și m-a lăsat aici?» Apoi vine frica. Începi să te uiți în jur, dar te uiți din ce în ce mai încordat, și eu îți simt frica și ies din ascunzătoare, iar tu fugi în brațele mele și ești fericit din nou. Așa este și cu Dumnezeu.

Ne dă o trăire a prezenței Sale, apoi ne spune: «Iar acum trăiește cu ceea ce ai învățat. Trăiește ca și cum aș fi lângă tine, trăiește în așa fel încât Eu să fiu mândru de tine, și tu vei fi fericit cu Mine». Dar El privește din spațele tufișului sau al copacului, sigur că va veni un moment când vei simți că ai pierdut legătura cu El și atunci te va striga. Nu va ieși neapărat din ascunzătoare, dar te va striga cumva. Te vei întâlni cu cineva care îți va vorbi despre Dumnezeu, care te va duce la altarul Său și te vei ruga împreună cu alții și vei zice: «Da, El este aici. El este aici împreună cu toți acești oameni și în mijlocul lor»”.

Așa este și cu noi. Este posibil să începem cu o experiență, iar această experiență să se stingă și să ne determine să ne punem întrebări. Prima întrebare este: Unde a plecat Dumnezeu? Cea de-a doua întrebare este: Dar a fost El vreodată aici, sau am avut o simplă închipuire? Poate că nu a fost Dumnezeu? Apoi apar teama și îndoiala. Este foarte important ca noi să fim pregătiți să înfruntăm aceste situații. Fiecare dintre noi, la un moment dat – și voi reveni la acest aspect dacă voi putea –, are sentimentul prezenței lui Dumnezeu. Și apoi sunt momente când ne pierdem acest sentiment și este nevoie atunci să avem credință, să avem certitudinea că ceea ce am simțit a fost real.

Un alt fel de exemplu: pe fiecare treaptă a creșterii noastre duhovnicești putem simți doar ce este corespunzător treptei pe care ne aflăm. Dumnezeu este infinit, adâncimea Lui nu poate fi măsurată, lumina care luminează din El este de așa fel, încât Sfântul Grigorie de Nyssa spune: „Această lumină este întuneric dumnezeiesc, deoarece, atunci când încerc să mă uit la ea, devin

orb". Oricând putem spune: „Atât știu eu din experiență. Ce este dincolo de ea încă nu știu, dar este posibil ca alții să știe”. Acest lucru este valabil pentru orice aspect al vieții noastre, pentru că experiența noastră legată de propria umanitate, de viață, de Dumnezeu, de Biserică, de Taine, este foarte variată, este mai multă sau mai puțină, dar întotdeauna diferită. În orice etapă ne-am afla, suntem cine suntem și trebuie să fim cine suntem cu toată credința și din toată ființa noastră, pentru că doar așa putem depăși acesta stare. Dacă nu suntem sinceri cu noi înșine astăzi, nu putem crește în așa fel încât mâine să fim sinceri cu noi și cu Dumnezeu. Și este un lucru minunat atunci când începem să ne îndoim, când începem să devenim conștienți de limitările cunoașterii noastre, ale experienței noastre, și începem să ne mirăm că o experiență atât de mică este atât de bogată, de profundă.

Vă voi da încă un exemplu. Înainte să fiu preot, am studiat Știința și Medicina. Și îmi amintesc că profesorul Maurice Curie, în lecțiile sale de fizică, ne spunea că trebuie să ne facem cercetarea cu foarte multă dedicare, cu sinceritate maximă, fără să încercăm să afirmăm un răspuns pe care nu-l avem încă. Însă, atunci când descoperim o imagine completă a ceea ce căutam, primul lucru pe care trebuie să-l facem este să spunem: „Acest lucru este valabil pentru nivelul la care m-am ridicat până astăzi, acum să pun câteva întrebări în legătură cu el”. Pentru început, adunăm toate faptele și toată înțelegerea noastră într-o imagine completă și apoi este timpul să căutăm în acea imagine ceea ce este incomplet și imperfect, să căutăm imperfecțiunea imaginii noastre, să

facem să explodeze, dacă este nevoie, acea imagine armonioasă pe care am creat-o, pentru că doar atunci ea ni se poate deschide spre o înțelegere mai largă și mai profundă.

Aceasta face un om de știință. Când obține o imagine clară a unei descoperiri științifice, el se întrebă: „Dar oare este ceva greșit în raționamentul meu? Am fost pe deplin cinstit în construirea acestei imagini? Și dacă poate spune da, atunci caută acele lucruri care o pot face să explodeze, deoarece imaginea lui este prea mică pentru realitate. Aceasta, cred eu, are o importanță uriașă, deoarece se aplică la relația noastră cu oamenii, la imaginea pe care o avem despre ei, și se aplică și la modul în care îl înțelegem pe Dumnezeu. În fiecare moment, cunoașterea pe care o avem despre Dumnezeu poate fi adevărată, dar ea poate fi adevărată pentru acel moment, care corespunde creșterii și profunzimii noastre duhovnicești. Și trebuie să ne bucurăm pentru ceea ce știm. Știu că elemente noi vor intra treptat în înțelegerea noastră și imaginea lui Dumnezeu va deveni infinit mai minunată și mai enigmatică. Și nu trebuie să ne fie frică să spunem: „Doamne, am crezut că înțeleg, dar acum nu mai înțeleg. Ce pot să fac?” Și răspunsul este acesta: Trăiește, trăiește prin rugăciune, trăiește prin comuniunea cu ceilalți oameni, trăiește în comuniune profundă cu tine însuși, în integritate, în onestitate. Nu încerca să protejezi imaginea care ți se părea atât de plăcută și de minunată, căci, dacă te-ai îndoit de ea o dată, înseamnă că ți-ai depășit imaginea – nu realitatea lui Dumnezeu, clar că nu, ci imaginea pe care tu ți-ai format-o despre ea. Și îndoiala apare astfel ca parte a creșterii noastre duhovnicești,

a descoperirii lui Dumnezeu, a creșterii cunoașterii noastre despre Dumnezeu.

Uneori, când vorbesc astfel, cineva îmi spune: „Ce trist! Aceasta înseamnă că eu sunt atât de sărac în cunoașterea lui Dumnezeu, în cunoașterea de mine însumi, în cunoașterea celor din jurul meu? Cum m-aș putea bucura?”. Și cred că răspunsul este următorul. Pe fiecare treaptă pe care urci, ești împlinit și te poți bucura și poți spune: „Dacă așa cum sunt, mic și imatur, Îl pot cunoaște pe Dumnezeu astfel, Îl pot preamări astfel, pot alerga la El astfel, atunci cât de minunat va fi când, maturizându-mă, îmi voi depăși condiția actuală, când va crește cunoașterea mea despre Dumnezeu și va deveni mai profundă și bucuria mea întru El va fi și mai mare!”.

Deci îndoiala nu reprezintă o lipsă de credință. Cineva se poate îndoii doar dacă are cu adevărat credința și încrederea să spună: „Tot ce știu, toate imaginile pe care mi le-am format, tot ce am auzit și am citit, nu sunt nimic în comparație cu lungimea, adâncimea, înălțimea și măreția Dumnezeului celui Viu, și cât de minunat este că mi-am dat seama că imaginea mea este adevărată. Însă ea este o imagine pe care și-o formează un copil și care va deveni treptat din ce în ce mai bogată, odată cu trecerea anilor.

Mi-aș dori să mai spun câteva lucruri. Cunoașterea pe care o am astăzi mă poate umple până la vârf, însă doar dacă eu trăiesc în conformitate cu ceea ce mi-a fost dat deja. Mă voi pierde doar dacă credința nu devine credincioșie, căci dacă nu sunt credincios sau fidel față de ceea ce știu deja, față de ceea ce sunt deja, nu mai pot crește decât dacă se întâmplă ceva catastrofic, dacă mă

scutură ceva din temeliiile ființei mele, dacă apare ceva care îmi dă o neîncredere totală. Este foarte important să înțelegem acest lucru.

În viitoarea mea cuvântare vreau să vă vorbesc despre modul în care diferiți oameni au ajuns să descopere ce este credința lor cu adevărat și ce înseamnă să faci această descoperire. Mă gândeam la modul în care L-au întâlnit copiii pe Hristos. Ce au văzut în El? La modul în care L-au întâlnit adulții – Natanael, care, ca răspuns la o afirmație simplă, „Te-am văzut sub smochin”, spune: „Tu ești Dumnezeuul meu”⁴. Cum? De ce? La modul în care Petru spune: „Tu ești Fiul lui Dumnezeu”⁵, într-un moment în care nu se discutase nimic despre acest subiect. Și la modul în care oamenii L-au întâlnit pe Hristos cu o profunzime care nu poate fi exprimată în cuvinte. Voi reveni la aceasta data viitoare și propun să păstrăm tăcerea câteva momente. Îmi cer iertare că am vorbit atât de lent, însă, pe lângă faptul că sunt obosit, subiectul nu a fost unul despre care se poate vorbi ușor.

⁴ Vezi In 1, 49.

⁵ Vezi Mt. 16, 16.